BONAIRE IN HET BEGIN DER NEGENTIENDE EEUW

III

DOOR

N. VAN MEETEREN

II. HET RAPPORT VAN VAN UYTRECHT

Overtocht Curaçao-Bonaire.

In het artikel van Mr. B. de Gaay Fortman in *Tijdschrift voor Geschiedenis, Land- en Volkenkunde* van Maart 1914, getiteld „De inbezitneming van Curaçao in 1816”, lezen wij onder meer, dat in de vergadering van de Raad van Politie van 27 Juni 1816 naar aanleiding van de rapporten over hun staat van de hand der commissie, die deze eilanden had overgenomen, besloten werd om Bonaire niet meer te verhuren of de voortbrengselen ervan te verpachten, zoals onder het Engelse Bestuur was geschied, daar de huurder of pachter om maar aan hout te komen, de bossen ten slotte geheel vernielen zou en de veeteelt verwaarlozen. Integendeel moet de veeteelt voortgezet, met kalkbranden en ontginnen der zoutpannen op de ingeslagen weg voortgegaan worden, terwijl de bossen met verfhout vooreerst maar moeten aangroeien.

In hoeverre hebben de resultaten hiervan aan de verwachtingen van de commissie en van de Raad van Politie beantwoord? Het eiland werd niet verhuurd, de voortbrengselen werden niet verpacht, en van Curaçao uit werd alles in het werk gesteld om de rendabiliteit van het eiland zo veel mogelijk op te voeren. De ambtenaren, die aangesteld werden, kregen elk een instructie mee, waaraan zij zich stipt hadden te houden. In het journal van de Kapitein der Indianen, Carl Magnus Neuman, dagelijks bijgehouden van de dag zijner indiensttreding af tot 6 December 1818 en wellicht ook nog later, lezen wij, dat het Gouvernement van Curaçao diligent was en voor fokdieren zorgde om de veestapel op peil te houden, te verbeteren en uit te breiden. Zo vinden wij onder dagtekening van 17 November 1816: „meede gekomen

met Zr. Ms. gollet de Kolonist, schipper A. de Gorter, 158 schaapen voor 't Land', en op 5 December 1816 „ten anker gekomen Zr. Ms. gollet de Kolonist, schipper A. de Gorter medegebragt 16 Hoornbeesten voor 't Land en des andere dag Een gestorven”.

Leest men de stukken uit die tijd door, zoals de journalen, rapporten enz. der ambtenaren, dan kan men geen andere conclusie trekken, dan dat die ambtenaren hunne verplichtingen stipt nakwamen, geen duimbreed afweken van wat hun plichtsbesef en hun instructie hun voorschreven en dat hun ijver niets te wensen overliet. De maandrapporten over het vee, de zoutpannen, kalkovens enz. schenen tot in de puntjes verzorgd. Alles werd opgetekend tot in de finesses. Maar klopten die gegevens ook met de werkelijkheid? Stonden de revenuën van het eiland werkelijk in verhouding tot wat die rapporten voorspiegelden? Deze vragen zal Gouverneur-Generaal Albert Kikkert zich wel gesteld hebben, toen hij in 1819 iemand naar Bonaire zond om de administratie te controleren en over de toestand van het eiland te rapporteren. Of deze contrôle goede gevolgen heeft gehad, valt te betwijfelen, want reeds vijf jaren daarna achtte zijn opvolger, Gouverneur Cantz'laar, het weer nodig een onderzoek te laten instellen. Bij Gouvernements dispositie van 15 December 1824, No. 888, werd aan Casper Lodewijk van Uytrecht Ontvanger Generaal en oud-lid van de Raad van Politie, opgedragen zich naar Bonaire te begeven en van zijn bevindingen aldaar rapport uit te brengen. Die taak was hem wel toevertrouwd, want hij was het, die onder Kikkert in 1819 met een gelijke opdracht was belast.

Op welke wijze hij zich van zijn last kweet, lezen wij uit een door hem van dag tot dag bijgehouden journaal, dat gelukkig voor ons is bewaard gebleven.

Om acht uur in de morgen van de 15de Januari 1825 scheepte hij zich in aan boord van de schoenerbrik „*Twee Zusters*”, gevoerd door schipper F. M. de Jongh. Al spoedig bleek, dat het vaartuig geen voldoende ballast in had om tegen wind en stroom te kunnen opwerken. Zienderogen dreef het af naar het Westen, zodat de schipper zich genoodzaakt zag de oversteek benoorden Curaçao te beproeven. Na tweemaal vierentwintig uur vruchteloze pogingen daartoe te hebben gedaan, besloot hij te trachten in een der baaien bewesten Willemstad het anker te laten vallen en daar te wachten, totdat de stroom zou zijn verminderd, of hem betere kansen werden geboden door een sterkere pas-

saat- of Noordenwind. Na veel moeite gelukte het de schipper het anker uit te werpen in de Daaibooibaai. Onze passagier vond het echter veiliger over land naar Willemstad terug te keren, om te trachten een ander vaartuig te vinden. Hij had geluk; de snelzeilende schoener „*Gijsbertha*”, schipper J. J. Debrot, lag nog steeds in de haven en zou pas in de morgen van Donderdag de 20ste vertrekken. De toestemming van de Gouverneur werd gevraagd en verkregen en Van Uytrecht scheepte zich weer in. De 21ste in de namiddag werd de Oostpunt van Curaçao omgezeild en in de morgen van de 22ste werd op de rede van Bonaire het anker uitgeworpen. Van Uytrecht liet zich dadelijk bij aankomst in een roeibootje aan wal brengen. Een steiger, waaraan grotere schepen konden meren, bestond toen nog niet. De schepen bleven op stroom liggen en de lading werd met roeibootjes aan boord gebracht of van boord gehaald.

Eerste indrukken.

Het trof, dat de commandeur bij aankomst van Van Uytrecht afwezig was. Een paar dagen te voren was namelijk een Amerikaanse brik, „*William & Ezra*”, bij „*Mamparia Goetoe*”, een plaats aan de Oostkust, ten zuiden van „*Lak*”, aan de grond gelopen, en de commandeur was ter plaatse blijven overnachten. Denkelijk achtte hij het toezicht van zijn ondergeschikten bij de geredde goederen niet afdoende.

In het fort kwam Van Uytrecht de kapitein der Indianen, Carl Magnus Neuman, tegen, die, daar het Zaterdag was, naar de rede was gekomen om de rantsoenen aan de slaven en aan de „vrijlieden”, die daarop aanspraak hadden, te doen uitreiken. Neuman zond dadelijk een „postillon” naar de commandeur, om hem van de komst van de gast in kennis te stellen. Een paar uurtjes later was de commandeur ter plaatse, om Van Uytrecht te verwelkomen en, aangezien er op het eiland geen geschikte gelegenheid was, hem bij zich te logeren te vragen voor de tijd van zijn verblijf op Bonaire, hetgeen natuurlijk werd aangenomen.

Het viel de bezoeker, die, zoals gezegd, Bonaire van vroeger kende, op, dat er onder het volk een ongekende drukte heerste, wat hij dacht te moeten toeschrijven aan het stranden van het Amerikaanse vaartuig. Dit bleek ook het geval te zijn, want bij navraag hoorde hij, hoe de kust in de omgeving van het gestrande schip reeds een paar dagen als bezaaid was met mensen, die „op onderscheidene wijzen hebben getracht zich onledig te houden”.

De nieuwsgierigheid om dat gedoe bij te wonen en wellicht ook de reden ervan te doorgronden, deed hem het plan opvatten zich de volgende morgen per schip naar „Pedro Kelie” (thans Pedikelië), de plaats waar de goederen naar Curaçao moesten worden ingescheept, te begeven en van daar te paard naar Mamparia Goetoe te gaan.

Het wil ons voorkomen, dat Van Uytrecht met „die op onderscheidene wijzen hebben getracht zich onledig te houden”, meer heeft willen zeggen dan er in werkelijkheid staat, en dat hij het aan de lezer overlaat zijn eigen conclusie te trekken, want aan het eind van zijn journaal zegt hij, dat het werk der vrijlieden een „stremming (heeft) ondergaan sedert het stranden van de Amerikaansche brik William & Ezra, omdat de vrije lieden waarschijnlijk bij die gelegenheid zich eenigszins hebben weten te voorzien van het noodige tot hun onderhoud”.

Te Pedikelië tegen 12 uur in de middag aangekomen, vond hij daar noch genoegzame lading voor de Gijsbertha, waarmee hij gekomen was, noch paarden om hem en zijn gezelschap naar Mamparia Goetoe te brengen. Hij besloot dus noodgedwongen zijn voorgenomen tocht te onderbreken en met hetzelfde vaartuig dat hem gebracht had en waarin weldra de weinige goederen, die op het strand lagen, waren geladen, naar de rede van Kralendijk terug te keren.

De volgende morgen vertrok hij in gezelschap van de commandeur op magere, afgereden paarden naar de plaats der stranding, waar de goederen onder toezicht van de 2de opzichter J. C.W. Weygel onder een tent waren opgeslagen. Van het voornemen om alles, wat gered was, te inventariseren, moest echter worden afgezien, daar bij aankomst ter plaatse bleek, dat zowel vrijlieden als slaven reeds met hun last naar de verschepingsplaats vertrokken waren, en dus niet over voldoende handen kon worden beschikt om de koopmanschappen, bestaande uit vaten vlees, meel, reuzel, boter, tabak, kisten zeep en kaas, planken en ribben, stukken Osnabrück en katoen, holder de bolder op elkaar gestapeld, te sorteren en te tellen.

Hij achtte het dus raadzaam, dat de commandeur ter plaatse bleef om een oogje in het zeil te houden en diefstal te voorkomen. Zelf besloot hij zijn voorgenomen inspectie uit te stellen, totdat alle goederen verscheept zouden zijn, en de commandeur hem kon vergezellen. In de tussentijd zou hij zich onledig houden met het „examineeren der administratie”, wat, zoals hij in zijn journaal laat uitkomen, „blijken zal niet minder noodzakelijk te zijn;

en heb ik dezen morgen een begin gemaakt met de rekening der veekoralen na te zien, waarin ik zooveel abuizen en tegenstrijdigheden heb aangetroffen, dat ik mij verplicht heb gevonden het grootste gedeelte dier rekeningen op nieuw op te maken, geen kans ziende om door extra posten dezelve te herstellen en begrijpelijk te maken".

Bleken de rekeningen niet in orde te zijn, de inspectie der veekoralen, zou nog iets anders laten zien, doch hierover later.

Klein Bonaire

Voordat Van Uytrecht zich op 23 Januari naar Pedikellie inscheepte, had hij zich door de schipper J. J. Debrot naar Klein-Bonaire laten overzetten, ten einde zich „met de gesteldheid van het eilandje opzigtelijk het aldaar houden van kabrieten en het kalkbranden te kunnen bekend maken". In drie uur tijds werd het eiland door hem in gezelschap van de commandeur doorkruist. Volgens zijn bevinding was het ten eenenmale ongeschikt voor de landbouw, daar de bodem voor het grootste gedeelte uit „scherppuntige klippen" bestaat. Overigens was het „redelijk wel begroeid, en vooral aan de noordzijde, eer men aan het strand komt, van houtgewas, dat voor kalkovens dienen kan, nog zeer wel voorzien".

Daar men toen voor het branden van kalk uitsluitend zwaar hout gebruikte, moeten wij aannemen, dat de bebossing wel vrij zwaar moet zijn geweest.

Aan de Zuidzijde evenwel, zegt hij, „is het bosch meest afgekapt, en het opspruitende kreupelhout heeft zich, door de aanhoudende droogte, nog niet genoegzaam kunnen herstellen, om het kappen van hout voor kalkovens te gedoogen". En juist daar, gaat hij door, lagen de voor het branden van kalk meest geschikte stenen. Wij zouden zeggen: heel natuurlijk. Hij drukte de commandeur op het hart om bij het kappen van brandhout of van hout voor kalkovens heel omzichtig te werk te gaan, om de houtgroei niet te vernietigen.

Hoe hieraan later de hand is gehouden, kan ieder voor zichzelf beoordelen, die op een tocht van Curaçao naar Bonaire of omgekeerd over het eiland vliegt. En toch stonden aan het begin dezer eeuw nog prachtige Guayacan-bomen op Klein-Bonaire, met stammen van wel 30 cm doorsnede of meer. Waar zijn zij gebleven?

De zoutpannen.

De eerste Februari schijnt de commandeur in zoverre klaar te zijn gekomen met het verschepen der goederen, dat hij zich weer ter beschikking kon stellen van Van Uytrecht. Deze toog dadelijk aan het werk. Eerst werden de magazijnen geïnspecteerd, waarbij het kwam vast te staan, dat er een tekort was aan gereedschappen en benodigdheden, namelijk 22 bouten, 24 kapmessen en 2 pieken (houwelen), „die de kommandeur aangenomen heeft uit eigen middelen te betalen”.

Nog dezelfde dag werden de zoutpannen in ogenschouw genomen. Na ongeveer anderhalf uur rijden over een klipachtige weg, stapte het gezelschap aan de zoutpannen af, „die ongeveer drie uren gaans van ten Zuiden ten Oosten van het fortres gelegen zijn”. Daar verder gezegd wordt in het journaal, dat de drie pannen naast elkander gelegen zijn „in eenen van het Oosten naar het Westen loopende rigting in de laagte van eenen uitgestrekte ziltige vlakte, die zich uitbreidt tot aan de nieuwe zoutpan van Pedro Kelie, dewelke op een afstand van ruim anderhalf uur gaans Zuidwaarts van de oude zoutpan gelegen is,” zullen met deze oude pannen geen andere zijn bedoeld, dan die, tegenwoordig bekend onder de naam van „Blauwe pan” en reeds lang vóór het jaar 1900, niet meer in exploitatie?

Gaan wij nu na, wat over deze pannen in het journaal gezegd wordt. De Westelijke pan, dus de het dichtst bij de zee gelegene, „die vroeger altoos vol water plagt te zijn, dat zij geen zout kon zetten, is langzamerhand ondiep geworden en houdt tegenwoordig geen water, dan bij zware regens, wanneer de vlakte overstroomd wordt”. Niet veel beter is het gesteld met de andere twee pannen, die zout geven. Zij zijn beide zeer ondiep geworden en kunnen, wanneer het niet regent, slechts een kleine hoeveelheid zout voortbrengen. Wanneer het regent geven zij geen oogst. Heel wijselijk raadt echter Van Uytrecht aan, om die pannen niet te laten uitdiepen tot op de vaste bodem, daar het dan niet uitgesloten is, dat ze niets zullen produceren. Hij achtte het noodzakelijk, dat op de vaste bodem een laag „zoutmoer” kan voorkomen. Wanneer die laag een verandering ondergaat dan heeft dat tot gevolg, dat de „kristalschieting” vertraagd, verhindert oftewel geheel en al onmogelijk gemaakt wordt”. Ook is hij beducht om zware dammen aan te leggen om te voorkomen, dat bij zware buien de pannen overstroomd worden met modderig water. Zijn raad is dan ook om, aler iets gedaan wordt, op heel kleine schaal proeven te nemen door het maken van proef-

bakken met kleine oppervlakte. Nergens blijkt echter, dat hij er kennis van had, dat de zogenaamde zoutmoer, niets anders was dan fijn verdeelde kleideeltjes, bij zware buien, door het stromende water in de pannen achtergelaten, die de bodem ondoordringbaar maken voor het ondergrondse zeewater, dat anders de verdamping zou compenseren en de kristallisatie onmogelijk maken.

Terecht is dan ook de opmerking, op ondervinding gebaseerd en door de vroegere commandeur opgedaan, dat men geen dammen moet aanleggen om het aanslibben te voorkomen. Een proef door hem indertijd genomen, had tot gevolg, dat de zoutafzetting veel minder was, zodat de door hem aangelegde dam moest worden opgeruimd.

Nemen wij de topographische kaart van Bonaire ter hand, dan zien wij, iets benoorden de oude pannen, nog een andere pan, weliswaar niet zo heel klein, maar toch kleiner dan de andere. Wellicht werd deze later, bij wijze van proef, zoals door Van Uytrecht voorgesteld, aangelegd. Dat deze pan ooit zout heeft voortgebracht, weten wij niet, wel echter dat zij sinds onheugelijke tijden verlaten is.

Van de „Oude pan” stapt Van Uytrecht dadelijk over naar de „Nieuwe zoutpan” van „Pedro Kelie” (in de volksmond *Pedikeli-topogr. kaart Pietiké*), thans „Oranje Pan”.

De pannen, nu bekend onder de naam van „Witte pan”, bij de plek, genaamd *Caballero*, in de volksmond „*Cabaljé*”, bestonden toen nog niet, en werden pas later aangelegd onder Gouverneur Van Raders.

De benaming „*Cabaljé*” zal wel ontleend zijn aan de landpunt in de onmiddellijke nabijheid, waar vroeger, naar de overlevering meldt, een artillerie emplacement heeft gestaan, in het Spaans „*caballero*” genoemd.

Van de „Nieuwe pan” vertelt van Uytrecht het volgende: „Met de nieuwe zoutpan van Pedro Kelie is het in vele opzichten anders gelegen. Deze pan, die van te voren nooit enig leverbaar zout gegeven heeft, is het begin harer zoutzetting in Juni 1821 verschuldigd aan het eene of andere toeval, dat tot nog toe onbekend is. Hare nabijheid aan de open zee, van van welke zij ten Westen en ten Zuiden, en zelfs voor een groot gedeelte aan de Zuidoostkant, slechts door een van tijd tot tijd aangegroeiden en opgeworpenen dijk van vaste en losse steenen gescheiden is; hare merkbare gemeenschap met de zee, die door het rijzen en dalen derzelve bij hoog en laag water opgemerkt wordt, hare

tegenwoordige volkomene geschiktheid tot het opleveren van een zeer groote hoeveelheid zout, en eindelijk het bijna onvermijdelijk gevaar, dat men loopen zoude om door het maken van eenige verandering ter verbetering, de alsnog verborgene oorzaak hares plotselingen overgangs tot kristallisatie wegt nemen en de pan misschien onherstelbaar te bederven, zijn, dunkt mij, genoegzame redenen om deze pan onaangeroerd te laten, zoo lang geen noodzakelijkheid daar is om er de hand aanteslaan".

Hij schatte de capaciteit van deze pan op 30.000 vaten. Bij de eerste kristallisatie in Juni 1821 werd slechts ongeveer een derde van het geproduceerde zout geoogst uit gebrek aan werkkrachten. De verkregen oogst bedroeg toen 10.000 vaten.

Als een merkwaardigheid zij dit nog vermeld: „Opmerkbaar is het niettemin, dat bijna de geheele bodem dezer pan bedekt is met steenachtige kristallen, die met het gewone zout zooveel overeenkomstigs hebben, dat, de smakeloosheid van deze uitgezonderd, men moeite heeft om het eene van het andere te onderscheiden".¹⁾

Verder maakt Van Uytrecht nog terloops melding van andere zoutpannen of pannen, maar het wil ons voorkomen, dat hij daarmee binnenmeertjes of zoutwaterplassen langs de kust bedoelt, zoals Goto, Pekelmeer enz.

Veefokkerij.

Na de zoutpannen zijn het de veekoralen, die de aandacht van de dagboekschrijver opeisen.

De volgende morgen, 2 Februari, brengt Van Uytrecht een verandering in zijn reeds vastgesteld plan en, in stede van naar de Westpunt te gaan, zoals eerst in zijn voornemen lag, besloot hij dichter bij huis te blijven.

De veekoraal van Sta. Barbara, gelegen tussen de ree en de gronden van Tolo in, vlak onder de kust, zou het eerst aan de beurt komen. Uit alles viel op te maken, dat de commandeur met deze wijziging in het plan verre van ingenomen was. Hij bleef maar bezwaren er tegen aanvoeren, en beweerde maar steeds, dat een zuivere telling der dieren, pas dan mogelijk zou zijn, als er „vrije lieden genoeg gevonden kunnen worden om eerst goed jagt te doen", want dat het grootste gedeelte van het vee in het

¹⁾ De uitslag van het onderzoek naar deze kristallen en het antwoord op de vraag, of zij nog voorkomen, heeft mij nog niet bereikt. Vermoedelijk is het Kalkspaat.

bos was. De jagermeester werd echter geroepen, de nodige orders werden gegeven en men zou de volgende morgen vertrekken.

In dit plan kwam echter weer een wijziging, want vóór het vertrek liet de commandeur nog uitkomen, dat het onmogelijk was in zulk een korte tijd alle geiten uit het bos te drijven; dus werd besloten maar tot de middag te wachten om dan te kijken hoe de jagers zich van hun taak zouden hebben gekweten.

In gezelschap van de commandeur en de twee opzichters toog Van Uytrecht in de namiddag op weg naar Sta. Barbara. Reeds van verre, toen zij de plaats naderden, hoorden zij „het Bonairiaansche jagtgeschreeuw tusschen de bergen weergalmen”. Zij bleven staan om de „wilde kudde” te zien aanstormen. Na lang wachten zagen zij evenwel de eene jager voor, de andere na, en vervolgens ook de jagermeester uit het bos komen, doch geen enkele kabriet. „De kommandeur keek als een verschrikte valk, links en rechts”. De jagermeester rapporteerde: „Wij hebben niet één kabriet, zelfs niet de voetsporen van een kabriet gezien”. Hij was vergezeld van vijftien vlugge jonge Indianen, „die een reebok in het bosch wel zouden kunnen afloopen”.

Hierna werden de makke beesten in de koraal gesorteerd en nageteld, waarbij het kwam vast te staan, dat er een tekort was aan 653 geiten op een totaal van 769, volgens de laatste staat van ulto. Januari.

Het gevolg hiervan was, dat Van Uytrecht dadelijk beval, dat ook het vee van de andere koralen, te beginnen met die van „Seroe Moreno”, zou worden opgedreven en nageteld, om zuiver te kunnen vaststellen hoeveel stuks uit elke kudde ontbrak. Naar schatting van de jagermeester zou hiermede drie dagen gemoeid zijn, zodat de eerste telling pas de 6de kon geschieden.

Wij zullen de lezer niet vermoeien met telkens in herhaling te treden, maar alleen melden, dat bij Seroe Moreno van een totaal van 1147, die er hadden moeten zijn, 535 geiten ontbraken; bij Twee Putten 155 van een totaal van 422 en bij Kleine Put 204 van een totaal van 307.

Het valt op Van Uytrecht te horen gewagen van „jonge vlugge Indianen”, waar er in 1816 „geen echte Indianen” op het eiland waren, ten minste niet werden genoemd in het rapport van de commissie van overname, die in opdracht had het aantal echte Indianen vast te stellen. Wij kunnen niet aannemen, dat de commissie, die zich in alles stipt aan de meegekregen instructie had gehouden, deze uitdrukkelijke opdracht over het hoofd zou hebben gezien. Eerder is het aan te nemen, dat wij hier niet met

echte Indianen te doen hebben, maar met bastaarden van de oude bevolking. Hun nazaten zijn nog heden ten dage gemakkelijk genoeg te herkennen en vertonen nog duidelijk de karakteristieke Indiaanse trekken.

Best kunnen wij ons indenken dat de opinie van Van Uytrecht over de geitenteelt, zoals op Bonaire gedreven, niet mals was. Nochtans wilde hij de zaak niet in een te kwaad licht stellen voor de commandeur. Hij schrijft er als volgt over: „de nadeelige gevolgen van het verkeerde en dwaze plan om de bestialen, met moedwil als het ware, wild te laten worden, zijn blijkbaar uit de opgaaf mijner bevinding. Ik kan niet ontkennen, dat ik wel geloof, dat er nog eenige kabrieten van deze of gene koraal, of wel van alle koralen, in het bosch achtergebleven zijn, maar het zoude lichtgeloovigheid in mij zijn, wanneer ik uit de weinige kabrieten, die ik gezien heb en uit het mooie praten, dat ik, bij het zien van elke kabriet, geduldig aanhoorde, wilde gaan veronderstellen, dat er nog vijftienhonderd zeven en veertig kabrieten, (1547) het volle ontbrekende getal, in het bosch gebleven zijn, nadat de jagt door de vrijlieden, twintig in getal met den Jagtmeester aan hun hoofd, voor vier achtereenvolgende dagen en met onvermoeiden ijver, zooals ik opgemerkt heb, gedaan is geworden”.

Over de fokkerij van hoornbeesten, zoals die op Bonaire plaats vond, is Van Uytrecht niet te spreken. De koeien, zegt hij, zijn alle verwilderd en de koeienkoraal is ingestort. Hij raadt aan, de putten, waar de dieren moeten komen om te drinken, van een heining van zware takken, met slechts een toegang, te voorzien en te trachten de beesten op deze wijze te vangen en te verkopen. Van de opbrengst zouden dan makke dieren moeten worden aangeschaft. De jonge stieren echter moesten niet verkocht, maar wel gecastreerd worden, om later in de regentijd, wanneer er volop voer zou zijn, als trekossen te worden afgericht; doch hierover later, wanneer wij het voorstel om karrewegen aan te leggen zullen bespreken.

Over de ezelfokkerij is hij een beetje milder in zijn oordeel, ofschoon hij zich kant tegen de verkoop van ezelinnen, zolang er voer genoeg is in het bos, voor grotere kudden. Het was hem opgevallen, dat hij ditmaal op een dag meer wilde ezels zag, dan bij zijn vorige inspectietocht in 1819 in een hele week.

Alhoewel volgens de jagers op elke ezel tien ezelinnen worden gevangen, bleef hij bij zijn mening, dat, niettegenstaande toen mooie prijzen konden worden bedongen, het geen aanbeveling

verdiende ezelingen te verkopen. Pas dan zou men ertoe moeten overgaan, wanneer het kwam vast te staan, dat het totaal aantal dieren te groot was, hetgeen toen zeer zeker niet het geval was.

Ezeljacht.

Ten einde zich meer zekerheid te verschaffen, liet hij een ezeljacht organiseren, waaraan hij zelf deel nam, alles „in forma, zooals het op Bonaire gedaan wordt”. In de beginne maakte de commandeur zwaarigheden, maar na enig praten gaf hij toe.

Op de 11de Februari was alles voor de jacht gereed, en Van Uytrecht begaf zich in de morgen, vergezeld van de commandeur, naar een plek beoosten Fontein, alwaar zij een goed uitzicht hadden op het terras aan de Noordkust en de dieren de pas naar het heuvelland konden afsnijden, indien dat nodig mocht blijken. Weldra vertoonde de kudde zich op de vlakte. De paarden werden aangezet en „over steenen en klippen, over struiken en heesters vlogen de arme paarden de ezels achterna, die als een pijl uit den boog oostwaarts oprenden”. Na de ezels een half uur te hebben nagezet, bereikten zij de plek, waar de jagtmeester, die „met zijn Indianen van boven was komen afzakken te paard, langs de baranke (klip) zich bij ons (hen) vervoegde, terwijl het oostelijk gedeelte van het kustland door zijn volk bezet bleef”. De ezels werden in een, „uit zware takkenbossen gemaakte fuik aan den kant der baranke gejaagd”. De vangst bedroeg na telling, 3 leverbare ezels, 8 jonge ezeltjes, 22 ezelingen, 1 werkezel en een ezel van een der opgezetenen, in totaal dus 35.

Voor degenen onder de lezers, die de noordkust van Bonaire niet kennen, zij hier opgemerkt, dat de kust uit twee kalksteen-terrassen bestaat, benoorden en beoosten het eigenlijke heuvel-landschap. Deze terrassen verschillen ongeveer vijf meter in hoogte met elkaar, terwijl het laagste geleidelijk naar zee daalt. Alleen daar, waar in de regentijd het stromende water gleuven in de kalksteen heeft gemaakt, is het voor mens en dier mogelijk zonder hulpmiddelen van het eene terras naar het andere af te dalen.

Bij navraag kwam het vast te staan, dat behalve de ezels, in gebruik bij de landsdienaren, ook nog een dertigtal door particulieren werd gebruikt. De commandeur hierover door Van Uytrecht onderhouden, zeide dat slechts op deze wijze het Gouvernement op korte termijn, wanneer dat nodig was, de beschikking kon krijgen over de dieren, die anders in het bos zouden verwilderen. Die ezels werden door de vrijlieden hoofd-

zakelijk gebruikt om het zout van de pannen naar de verscheplingsplaats te brengen, en het zou heel onbillijk zijn er een vergoeding voor te vragen, daar voor dit vervoer, dat beschouwd werd te vallen onder de verplichte werkzaamheden, geen loon werd uitgekeerd. Het gebruik der ezels moest dus als een soort tegemoetkoming van de zijde van het Gouvernement worden aangemerkt.

Over de toestand van de paardenfokkerij is Van Uytrecht kort; hij zegt alleen: „had ik het geluk niet gehad een paardje van zekeren J. F. Hart ter leen te krijgen, dan weet ik niet hoe ik mij in het geval geschikt zou hebben. Het is van het hoogste belang daaromtrent andere maatregelen te treffen, want op deze wijs zal nooit beantwoord worden aan de intentie van het Gouvernement aangaande de paardenfokkerij alhier. Provisioneel behoort een stipte bepaling gemaakt te worden, dat geen paard of muilezel zal mogen gebruikt worden, dan ten dienste van het land. Dat de ambtenaren als de Kommandeur, de eerste opzichter, de tweede opzichter en de Jagtmeester een rijpaard of muilezel zullen mogen houden om daarvan gebruik te maken wanneer hunne ambtsbezigheden zulks ten dienste van het land vordert”.

Nadat de ezels geteld waren, ging de tocht verder naar het tuintje van N. de Jongh aan de Lagoen (denkelijk het tegenwoordige tuintje Washikeemba), alwaar zijn schapenkoraal werd bezichtigd. Van Uytrecht was er vol lof over. „De beesten ten getale van 250 à 300 zien er welvarend uit en moeten rijkelijk aantelen voor zoover uit de lammeren bespeurd kan worden”. De eigenaar heeft voor eigen rekening een karreweg naar de ree laten maken. Deze weg was de eerste, die op Bonaire werd aangelegd; voordien bestonden er op het eiland slechts voet- en rijpaden.

Mogelijkheden.

Deze weg deed bij Van Uytrecht de gedachte opkomen, om overal, waar zulks van nut kon zijn, wegen te laten aanleggen. Ook de schapenfokkerij moest door het Gouvernement worden overwogen. Hiervoor vond hij de plek in het Oosten van het eiland, waar korte tijd tevoren een put of bron ontdekt was, die goed drinkbaar water opleverde -denkelijk op de terreinen van Bolivia, toen „Broheta” genaamd- als het ware aangewezen. „Maar”, liet hij in er zijn journaal op volgen, „ik twijfel of er ooit iets van terecht zal komen, indien niet heelemaal gebroken wordt met het systeem, het vee 's avonds niet naar de koralen op te

drijven". Hij onderhield de commandeur hier over, doch kreeg ten antwoord, dat het een onmogelijkheid was, op een plaats als Bonaire en bij de „geweldige droogte", die er heerste, „de bestialen onder het toezicht van wachters te laten weiden". Erg tevreden met dit antwoord was hij blijkbaar niet, want verder teekende hij in zijn journaal aan: „Ik zoude tegen mijn gevoelens spreken, wanneer ik zeide, dat de kommandeur beantwoord heeft aan de verwachting van het Gouvernement, hetwelk veeteelt in het algemeen aan zijne bijzondere zorg en oplettendheid aanbeveelt. In het tegendeel is mij gebleken, dat de kabrietenkoralen op de grofste wijze verwaarloosd zijn geworden". Meer vertrouwen scheen hij te stellen in W. Weygel, tweede opzichter, die hij allerlei karweitjes opdroeg en zo af en toe eens uithoorde, al vindt men dat niet met even zoveel woorden in zijn journaal vermeld.

Slaven.

Wanneer hij klaar is met zijn inspectie van de dode en de levende inventaris, vragen ook de slaven, die toen ter tijd ook tot de inventaris werden gerekend, zijn aandacht. Reeds bij zijn aankomst was het hem opgevallen, dat met zulk een groot aantal slaven, als zich op het eiland bevond, zo weinig werk werd verzet. Op de 8ste Februari werden ze geïnspecteerd en nageteld. Het opgegeven aantal vond hij juist en in overeenstemming met de uitgekeerde rantsoenen, namelijk 340 man, waarvan echter slechts 37 aan het werk waren. Hierover uitte hij zijn grote verwondering en besloot de zieken en gebrekkigen in tegenwoordigheid van de commandeur en de tweede opzichter, een voor een, voor zich te laten verschijnen en door de chirurgijn te laten onderzoeken. Hij moest echter constateren, dat er in werkelijkheid geen drie onder waren, die geschikt konden worden geacht „den Bonairiaanschen arbeid als houtkappen, zoutgaren, kalkovens maken", te verrichten. „Onder de jonge werk-bare negerinnen" bevond zich een aantal, dat zwanger was, terwijl een paar andere" in de kraam lagen en verscheidene, die misvallen gekregen hadden". Van deze zegt hij: „Dit laatste moet hier vrij algemeen zijn, want gedurende mijn verblijf alhier heeft zulks reeds met drie jonge negerinnen plaats gehad. De meeste slaven en vooral de negerinnen worden al vroeg gebrekkig en dit moet, geloof ik, worden toegeschreven aan het op het hoofd dragen van zware dragten en vooral van brandhout, dat zij over bergen en rotsen transporteeren moeten en waarmede

zij dikwijls bij het afklommen van steile plaatsen uitglijden en vallen en veelal het eene of andere gebrek, dat ik liefst hier niet zal opnoemen, daarvan behouden". Dat het euvel voor een groot deel, zo niet voor het allergrootste, te wijten kon zijn aan gebrek aan voldoende of te eenzijdige voeding, komt bij Van Uytrecht niet op.

Na het bovenstaande gelezen te hebben, doet het enigszins vreemd aan Van Uytrecht te horen beweren dat diezelfde mensen, die hij *ongeschikt* achtte voor zware arbeid, niet van luiheid en onwilligheid zijn vrij te pleiten. Hij gaat door met te zeggen, dat het niet te ontkennen is „dat onder de klachten der slaven over ongesteldheid, dikwijls geveinsdheid loopt, en dat, wanneer de chirurgijn, in plaats van getrouw aan zijn eed en plicht te zijn, met de slaven een lijn trekt, hij dan de ambtenaar zeer licht bedriegen kan met de slaven van het werk af te houden Van terzijde eenige klagten daarover van een der ambtenaren (denkelijk Weygel) aan mij gedaan zijnde en zelf bijgewoond hebbende, hoe gemakkelijk de slaven een hospitaalbriefje van den kommandeur en, bij deszelfs afwezigheid van den eersten opzichter (denkelijk wordt hier bedoeld de kapitein der Indianen Carl Magnus Neuman, die de commandeur bij ontstentenis, moest vervangen) erlangen, heb ik den chirurgijn in de verledene week onderhouden en ernstiglijk aangezegd om zorg te dragen, hoedanig hij in zijn post te werk ging, want dat ik reden had te geloven, dat hij de slaven zonder noodzakelijkheid van het werk hield". Dit had tot gevolg, dat reeds de volgende dag van 30 zieken, 7 en de dag daarop 8 als hersteld naar het werk togen.

In tegenstelling met de ouders, zagen de kinderen, die nog niet hoefden te werken, „er buitengewoon welvarend uit". Van de volwassenen, zowel mannen als vrouwen, zegt hij, dat die „geene blijken dragen van de goede dagen, die zij schijnen te moeten hebben. Opmerkelijk is ook het heerschen der vallende ziekte en stuipen onder de slaven niet alleen, maar ook onder de vrijlieden en zelfs onder de blanken inwoners. Deze ziekte schijnt eigen aan dit land te zijn, want er zijn voorbeelden van menschen, die te Curaçao geboren zijn en nadat zij zich hier hebben neergezet ¹⁾, daardoor aangevallen zijn zonder dat zij van te voren ooit daar iets van ondervonden hebben".

¹⁾ Dit schijnt, in verband met het houden van een schapenkoraal door een blanke, N. de Jongh, er op te wijzen, dat reeds toen niet meer zoo streng de hand werd gehouden aan het verbod van vestiging,

Voorstellen en opmerkingen.

Tot zover hebben wij, aan de hand van van Uytrecht's journaal, de toestand, waarin Bonaire in 1825 verkeerde, trachten te schetsen; rest ons nog de middelen te melden, door hem aan de hand gedaan, om daarin verbetering te brengen, zonder dat het Gouvernement zich grote uitgaven zal behoeven te getroosten.

Hij begint met de zeggen, dat de ambtenaren in de eerste plaats op het hart moeten worden gedrukt, dat zij zich stiptelijk te houden hebben aan hun voorschriften en die niet zo schromelijk moeten verwaarlozen, zoals hij meer dan eens heeft kunnen constateren.

Ten einde te voorkomen, dat de slaven zich ziek kunnen melden en zonder behoorlijke contrôle van de chirurgijn van het werk wegblijven, wat schering en inslag was, stelde hij voor om, zowel te Rincon, als aan de rede, een heel eenvoudig hospitaaltje te bouwen, waar de zieken verpleegd zouden moeten worden. De chirurgijn moest dan tweemaal per week het hospitaaltje te Rincon bezoeken, waar aan het hoofd een eerlijk en getrouw persoon moest komen te staan, met de titel van hospitaalmeester. Ook de tweede opzichter (Weygel) zou het hospitaal moeten bezoeken, zo dikwijls hij op Rincon kwam. Aan de rede moest de chirurgijn zelf de contrôle op de zieken uitoefenen. De slaven zouden het hospitaal niet mogen verlaten, voor en aler zij in staat waren om arbeid te verrichten.

Zoals de lezer ziet, niet uit een humanitair oogpunt, maar in de eerste plaats uit utiliteitsoverwegingen, moesten de hospitalen worden gebouwd. In de eerste plaats werd rekening gehouden met de uitgaven en heette het in het journaal: „de onkosten tot het doen bouwen van de hospitalen zullen zoo gering zijn, dat het niet der moeite waardig is voor het Gouvernement om dezelve in aanmerking te nemen. Daarentegen zullen de voordeelen, die hiervan met grond te wachten zijn, veel toebrengen tot het bevorderen der werkzaamheden, die tegenwoordig door het gedurig ziek melden der slaven schandelijk vertraagd worden”.

Naar wij hebben kunnen nagaan, werden deze hospitalen later wel degelijk gebouwd in de vorm van twee grote strohutten, met een dak van maisstokken en een lemen vloer.

Ten einde het zware werk der slaven, vooral het transporteren van zware lasten, te verlichten, waaraan hij de kwalen, waaraan zij leden, toeschrijft, gaf Van Uytrecht het Gouvernement in overweging om reeds dadelijk te beginnen een paar jonge stieren op te vangen, die, zoals reeds eerder gezegd, te laten castreren, om ze,

na het invallen van de regentijd, wanneer er voldoende voer zal zijn en de beesten in stallen kunnen worden ondergebracht, tot trekossen af te richten. Wellicht zou dan van een of andere Curaçaose planter een neger, bedreven in het africhten, in huur te bekomen zijn, „die uit ontzag voor zijnen meester, zich alhier door het verfoeilijk tegenwerken niet liet afschrikken”.

In hoeverre het Gouvernement van Curaçao hierop is ingegaan, of er al dan niet iemand is gevonden, vermogen wij niet te zeggen. Was dit laatste het geval, dan heeft deze zich toch van zijn taak laten afbrengen door de „verfoeilijke tegenwerking”, want, voor zover wij hebben kunnen nagaan, zijn ossenkarren nooit op Bonaire in gebruik geweest.

Verder zou ook dadelijk een begin moeten worden gemaakt met het aanleggen van karrewegen, in navolging van de heer De Jongh. De richting der aan te leggen wegen werd door Van Uytrecht nauwkeurig aangestipt. In de oude tijd, zegt hij, bestond er een weg, die zich van de rede uitstreckte tot Nikiboko en zelfs tot aan het binnenwater, Lak genaamd, „in welke rigting het bosch nog wel voorzien is van brandhout. Deze weg open en bruikbaar te maken zal weinig moeite kosten en veel voordeel en gemak opleveren”.

„Voormaals is aan de Oude zoutpan met karren en muilen gewerkt en daartoe moet van de reede naar de zoutpan een karreweg geweest zijn, dewelke thans dichtgegroeid is en noodzakelijk weer moet opengekapte worden. Vervolgens moet er een karreweg gemaakt worden van de reede Noordwaarts naar den afgang op de kust van Fontein, Porta Espagnol genaamd, en van daar over de Rincon naar de pan Twee Putten” (Deze pan, in de buurt van Goto, was toen al lang niet meer in gebruik, indien dat ooit het geval is geweest). „Van de pan Twee Putten is een karreweg naar de Slagt- en Druivebaaijen, werwaarts het brandhout, dat in de nabij zijnde bosschen in overvloed te kappen is, kan gekrooijen worden” Van Rincon af zou dan ook een weg moeten worden aangelegd naar Playa Foenchi. Zoals men ziet, hetzelfde tracé van de nu bestaande wegen.

Het openkappen en aanleggen dier wegen, wilde van Uytrecht door vrije lieden laten verrichten en *liefst zonder betaling*, want zegt hij: „het is een werk, dat geconsidereerd moet worden te behooren tot dezulken welke strekken tot het algemeen welzijn en waaraan de vrijlieden zonder belooning moeten arbeiden, onder genot van een kan mais en een portie versch vleesch per dag voor hun onderhoudt”.

Met het oog op het onderhoud der ossen, zouden in de regentijd maisvelden moeten worden aangelegd en alvast putten worden gegraven. „Het onmogelijke hiervan is herschenschimmig. Er moet een begin gemaakt worden, wil men het einde zien. Zijn de werken op de plantagien van het eiland Curaçao door een tooverroede daar neergezet? Maar de lust en de goede wil moeten de drijfveeren zijn. Had ik echter in de maand December 1819, toen het nog regende, toen reeds niet ondervonden, dat de kommandeur weinig liefhebberij in den landbouw heeft, dan zou ik moeten gelooven dat de hardnekkige droogte bij hem eenen tegenzin in de planterij heeft gegeven”.

Dammen.

Ofschoon het uit alles blijkt, dat hij niet veel vertrouwen had, dat zijn voorstellen ooit zouden worden uitgevoerd, raadde hij, toch aan om dammen aan te leggen, evenals dat op Curaçao, geschiedde. Vooral op de terreinen van „Onima” achtte hij het aanleggen van dammen van groot belang. Het was echter pas onder het bestuur van Gouverneur De Jongh van Beek en Donk, en wel in 1907–1908, dus bijna 100 jaar daarna, dat zijn voorstel werd verwezentlijkt.

Landbouw.

Verder drong hij er op aan, dat zowel te Rincon als in de omgeving van Kralendijk, elk jaar terreinen opengekapt en omheind moesten worden voor de maisbouw. Alleen aan de rede, zegt hij, zijn er genoegzame gronden om „twee zerken” te maken „elk ter grootte van duizend makotten mais”. Een gedeelte der slaven zou dan een vaste woonplaats aan de rede moeten krijgen. Voor de houtkap moesten vrijlieden worden gebruikt, wat goedkoper zal uitkomen, dan wanneer slaven daarmee werden belast. Deze zouden dan moeten arbeiden aan het openkappen der plantgronden, het aanleggen van velden en dammen, in een woord uitsluitend gebruikt worden voor landbouw of veeteelt. Vooral met het oog op een verminderde afzet van zout en verfhout in de toekomst, waardoor de inkomsten van het Gouvernement zouden dalen, achtte hij de landbouw, zoals op Curaçao gedreven, vooral de maiscultuur, noodzakelijk om in de behoefte der slaven te kunnen voorzien, zonder dat het nodig zou blijken de koloniale kas daarvoor aan te spreken.

Veel hoop, dat zijn voorstellen de gewenste resultaten zouden hebben, had hij, zoals reeds eerder gezegd, niet, want van de

ambtenaren sprekende, zegt hij: „Den tweeden opzichter (Weygel), die over den landbouw het onmiddellijk toezicht en ook daarvan genoegzame kennis heeft, over de veronachtzaming van hetgeen daarmede in verband staat, onderhoudende, heb ik wel van hem kunnen bemerken, dat de landbouw datgene is, waaraan de kommandeur zich het minst laat gelegen liggen. Van dammen en trankeeren maken vooral, hoort de kommandeur niet gaarne spreken hetwelk mij doet vreezen, dat de maatregelen, welke het Gouvernement ten deze nemen mogt, door hem nimmer met ijver zullen worden ten uitvoer gebragt. Geen der ondergeschikte ambtenaren zijn tegen hem in overleg opgewassen, hij weet hen allen met fraaije woorden van den tekst te helpen en schijnt zijne zaak altoos daarheen te kunnen leiden, om, zonder regtstreeks van nalatigheid beschuldigd te kunnen worden, egter te handelen zooals het hem goeddunkt. *Zoo zeer bedreven moet nooit een ambtenaar zijn, die niet dagelijks nagegaan kan worden*”.

Afscheid van Bonaire.

Twee dagen voor zijn vertrek naar Curaçao, op Zondag 21 Februari, liet Van Uytrecht alle vrije lieden van het mannelijk geslacht, die de ouderdom van 18 jaar hadden bereikt, in het fort voor zich verschijnen, „ten einde aan hen hunne verplichtingen, in het reglement vervat, voor te lezen en begrijpelijk te maken”. Van deze gelegenheid hebben zij gebruik gemaakt om van hun kant, toen hun zulks werd veroorloofd, met een paar wensen voor de dag te komen. Gaarne zouden zij zien, dat het Gouvernement hun op de volgende punten ter wille zou willen zijn:

- 1°. „toe te staan dat ieder vrije ingezeten moge houden in plaats van 2 ezels, eenen ezel en eene ezelin, waarvan de veulens tegen een te bepalen waarde aan het Gouvernement zullen moeten verkocht worden, wanneer zij een jaar oud zijn, of wel zoodra de ezelin een ander veulen voortbrengt”;
- 2°. „Om de mais, die zij van het land in plaats van geld in betaling ontvangen voor hun dagloon enz. tegen den inkoopsprijs, die het Gouvernement daarvoor betaald heeft en niet tegen een reaal (ongeveer f 0.15) de kan te ontvangen”
- 3°. „En om verders toe te staan, dat niet alleen 's Lands vaartuig, maar ook dat de andere hier tehuis behorende vaartuigen de mondbehoeften van meel en mais tot hun onderhoud mogen uitvoeren van Curaçao, zonder verplicht te zijn daartoe een permit te nemen, of indien zulks volstrekt noodig

mogte zijn, dan zoodanig permit gratis aan den schipper te accordeeren".

Met de belofte hun verzoek aan de Gouverneur te zullen voorleggen, nam Van Uytrecht afscheid van de bevolking van Bonaire.

De 23ste Februari 1825, om kwart over elf stapte hij aan boord van 's Lands golet „Dolfijn”, schipper A. de Gorter, met bestemming naar Curaçao.

Vraagt men zich nu af of de inspectietocht van Van Uytrecht vruchten heeft afgeworpen en van invloed is geweest op de vooruitgang van het eiland, dan kan het antwoord niet anders dan ontkennend luiden. Daarvoor was het rapport te eenzijdig. Alles bleef bij het oude. Trouwens kon men niets anders verwachten in een tijd, waarin Bonaire beschouwd werd als een grote plantage, die met een zo groot mogelijk profijt, zo economisch mogelijk, ten voordele van het Gouvernement geëxploiteerd moest worden. De opwonenden, voor zover zij „vrijlieden”, dus nakomelingen van gemanumitteerde slaven waren of lieden, die zich hadden vrijgekocht, werden beschouwd als goedkope werkrachten, die, wanneer daartoe opgeroepen, tegen een van te voren door het Gouvernement vastgestelde vergoeding in mais en vlees, herendiensten hadden te verrichten.

Nog tientallen jaren moesten voorbijgaan, aler betere inzichten zich zouden openbaren, de slavernij afgeschaft, het eiland in grote percelen verkaveld, de haven voor de handel opengesteld en de geboren Bonairiaan als volwaardige burger zou worden beschouwd.

De Van Uytrechts zijn een der oudste Curaçaose geslachten. Van Grol *De grondpolitiek in het West-Indische domein der generaliteit* II bladz. 288 zegt, dat de familie uit Brazilië gekomen is. Echter komt in de Soldijboeken van Curaçao voor als in 1686 met het schip „De offerande van de propheet Elia” naar Curaçao gezonden GERRIT VAN UTRECHT van Deventer, die in October van dat jaar drilmeester werd en 25 Jan. 1695 werd „gelicentieert”. Hij zal wel dezelfde Gerrit van Uytrecht zijn, die in de ondertrouwen trouwboeken voorkomt als 5 Aug. 1718 in tweede echt gehuwd met Ebbetje Geerkens, weduwe van Jan Paul George; daar staat, dat hij geboortig is uit Twello. Niettemin kan Van Grol gelijk hebben, want er zijn al in dezen tijd zoveel Van Uytrechts op Curaçao, dat het niet onmogelijk is, dat er twee stamvaders zijn, broers waarschijnlijk, want over en weer treedt men als getuige bij trouw- en doopplechtigheden op, en Van Grol zal wel goede gronden voor zijn mededeling hebben, al vermeldt hij die niet.

De Casper Lodewijk van Uytrecht, hier bedoeld, is in 1786 28 Jan. gedoopt (of geboren) als zoon van Willem van Uytrecht en Catharina Striddels. Zelf is hij tweemaal gehuwd geweest: in 1807 met Margaretha le Gravemont Rochemont († 1822), en in tweede huwelijk met Maria Catharina Gravenhorst, weduwe van den luitenant Louis Tiefry. Caspar Lodewijk van Uytrecht voornoemd overleed in 1862, nadat hij op velerlei wijzen zijn land had gediend. Daarvan worde hier het volgende meegedeeld:

1816–1820 raad van politie,

1819–1821 wn. raad-contrarolleur-generaal der financiën,

1820–1846 hoofdontvanger, later koloniaal ontvanger,

1821 kapitein-commandant van de landstorm in de midden-, oost- en west- divisie,

1823/4 met verlof naar New York,

1842–1844 waarnemend gezaghebber als Van Raders met verlof is.

1844 vraagt ontslag en pensioen en krijgt verlof,

Hij woonde op Zeelandia achter het Schottegat. Zijn portret in schutterij-uniform vindt men in *De West-Indische Gids* IX tegenover bladz. 378.